

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан соціально-гуманітарного
факультету

Оксана ГОМОТЮК
« 30 » серпень 2024 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної
роботи

Віктор ОСТРОВЕРХОВ
« 30 » серпень 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА

з дисципліни «**Фактчекінг**»

ступінь вищої освіти – бакалавр

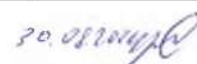
галузь знань – 06 «Журналістика»

спеціальність – 061 «Журналістика»

Освітньо-професійна програма: «Правова журналістика»

Кафедра інформаційної та соціокультурної діяльності

Форма навчання	Курс	Семестр	Лекції (год.)	Практ. (год.)	ІРС (год.)	Тренінг	СРС (год.)	Разом (год.)	Залік (семестр)
Денна	2	4	28	28	3	8	83	150	4

Тернопіль – ЗУНУ
2024

Робочу програму склав доктор філологічних наук, професор кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності Юрій Фінклер.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності (протокол № 2 від 30 серпня 2024 р.)

Завідувач кафедри, к. іст. н., доцент Ірина НЕДОШИТКО

Розглянуто та схвалено ГЗС із журналістики, протокол № 2 від 30 серпня 2024 р.

Керівник ГЗС, к. н. соц. ком.

Людмила КОМНІЯРСЬКА

Гарант ОП, к. н. соц. ком.

Людмила КОМНІЯРСЬКА

**СТРУКТУРА РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ФАКТЧЕКІНГ»**

1. 1. ОПИС ДИСЦИПЛІНИ «ФАКТЧЕКІНГ»

Дисципліна	Галузь знань, спеціальність, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS – 5	Галузь знань: 06 «Журналістика»	Вибіркова дисципліна Мова навчання – українська
Кількість залікових модулів – 4	Спеціальність: 061 «Журналістика»	Рік підготовки: Денна – 2 Семестр: Денна – 4
Кількість змістових модулів – 2	Освітньо-професійна програма: «Правова журналістика»	Лекції: Денна– 28 год. Практичні заняття: Денна– 28 год.
Загальна кількість годин – 150	Ступінь вищої освіти – перший (бакалаврський)	Самостійна робота: Денна – 83 год. Тренінг: Денна – 8 год.
Тижневих аудиторних годин – 4		Вид підсумкового контролю – залік

2. Мета й завдання вивчення дисципліни «Фактчекінг»

2.1. Мета вивчення дисципліни

Курс «Фактчекінг та верифікація інформації» – навчальна дисципліна, яка присвячена технології виявлення неправдивої інформації в журналістському продукті. Цей курс формує профіль фахівця у його вмінні провадити верифікацію інформації з метою виявлення фейків та неправдивого контенту. Вивчення цієї дисципліни передбачає формування навиків верифікації інформації у засобах масової комунікації та експертної аналітичної журналістики, володіння практичними навичками щодо верифікації в журналістських матеріалах та в подачах в інших інформаційних ресурсів.

Метою викладання дисципліни є забезпечення як теоретичних знань у галузі верифікації інформації, так і практичних навичок фактчекінгу. Йдеться про конгломератну форму теоретичної і практичної підготовки студента, володіння ним цілим комплексом теоретико-прикладного матеріалу щодо розуміння специфіки та особливостей видів неправдивої інформації, походження фейків, тлумаченні контенту, внутрішнього та зовнішнього рівнів перевірки фактичного матеріалу, інтелектуального фактчекінгу.

2.2. Завдання вивчення дисципліни

1. Конкретизувати визначення понять "фактчекінг", "верифікація".
2. Окреслити межі фейків як навмисного пласту неправди.
3. Визначити ключові поняття теоретичних аспектів верифікації інформації.
4. Визначити ключові поняття практики фактчекінгу.
5. Схарактеризувати технології фактчекінгу.
6. Дати загальну типологічну характеристику професійному фактчекінгу.

Вимоги до знань і вмінь

У результаті вивчення дисципліни студент **повинен знати:**

- Проводити перевірку фактичного матеріалу в медіі будь-якого типу та виду.
- Оцінювати будь-який чужий інформаційний продукт з точки зору необхідності проведення фактчекінгу.
- Виявляти маніпуляції, перекручення фактів та упереджене висвітлення подій.
- Використовувати сучасні цифрові інструменти для перевірки фото-, відео- та текстової інформації.
- Аналізувати заяви політиків, публічних осіб та офіційних структур на предмет відповідності реальним даним.
- Дотримуватися журналістських стандартів при створенні власних фактчекінгових матеріалів.

Студент повинен вміти:

- Розробляти алгоритм перевірки інформації, зважаючи на її тип.
- Вести власну фактчекерську діяльність у межах журналістської або громадської ініціативи.
- Працювати з даними та відкритими джерелами для верифікації інформації.
- Використовувати навички критичного мислення для оцінки та інтерпретації медіаконтенту.

- Розпізнавати алгоритми поширення дезінформації та механізми інформаційних вкидів.
- Пояснювати результати фактчекінгу широкій аудиторії, доступно аргументуючи виявлені неточності чи маніпуляції.

3. ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ «ФАКТЧЕКІНГ»

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I.

Сутність фейків

Тема 1

Фейки як чинник масової комунікації

1. Визначення поняття «комунікація».
2. Соціальні комунікації. Масова комунікація.
3. Фейки в масовій комунікації

Тема 2

Типологія походження фейків

1. Фейки через кадрові проблеми.
2. Фейки через організаційні кризи.
3. Фейки через технологічні кризи.

Тема 3

Фейки зовнішніх криз

1. Фейки природних криз.
2. Фейки конфронтаційних криз.
3. Фейки криз злочинних дій.
4. Фейки регуляторних криз.

Тема 4

Фейки як принципи висвітлення криз

1. Закритість.
2. Страх правди.
3. Брутальність.
4. Каламутність

Тема 5

Антидії фейкам як принципу висвітлення криз

1. Швидка дія.
2. Емпатія та співчуття.
3. Демонстрація реалій.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. Принципи фактчекінгу

Тема 6

Ступінь правомірності контенту

1. Суспільність та важливість інформації.
2. Предметність суспільного інтересу.
3. Предметність приватного інтересу.

Тема 7

Типологія фейків

1. Глибокі фейки.
2. Чепінг.
3. Еко-камера.
4. Медійний літератизм.
5. Clickbaits.
6. Біас.

Тема 8

Логіка і фейки

1. Фейки і формальна логіка.
2. Фейки і неформальна логіка.
3. Помилки формальної логіки

Тема 9

Методологія створення фейків

1. Дедуктивний метод створення контенту.
2. Індуктивний метод створення контенту.

4. СТРУКТУРА ЗАЛІКОВОГО КРЕДИТУ ДИСЦИПЛІНИ «ФАКТЧЕКІНГ »

Тема	Кількість годин					
	Лекції	Практ.зан.	Самост. робота	Інд. р-та	Тренінг	Контр. заходи
Змістовий модуль I СУТНІСТЬ ФЕЙКІВ						
Тема 1. Фейки як чинник масової комунікації	3	3	9	3	8	Поточне опитування
Тема 2. Типологія походження фейків	3	3	9			Поточне опитування
Тема 3. Фейки зовнішніх криз	3	3	9			Поточне опитування
Тема 4. Фейки як принципи висвітлення криз	3	3	9			Поточне опитування
Тема 5. Антидії фейкам як принципу висвітлення криз	3	3	9			Поточне опитування
Змістовий модуль II ПРИНЦИПИ ФАКТЧЕКІНГУ						
Тема 6. Ступінь правомірності контенту	3	3	9	8	3	Поточне опитування
Тема 7. Типологія фейків	3	3	9			Поточне опитування
Тема 8. Логіка і фейки	3	3	9			Поточне
Тема 9. Логічна методологія перевірки фейків журналіста	4	4	11			Поточне опитування
<i>Загалом</i>	28	28	83	8	3	
<i>Підсумковий контроль</i>				залік		

5. ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичні заняття ґрунтуються на необхідності проілюструвати окреслений теоретичний матеріал конкретними прикладами фактчекінгу. Практичні заняття побудовані на принципі необхідності практичної роботи студентів. Вони проводяться у формі дискусій під керівництвом викладача або круглих столів. Будь-яке практичне заняття з дисципліни «Фактчекінг» передбачає не лише знання, одержані на теоретичних, лекційних заняттях, але й самостійну підготовку студентів. Вправи, огляди, бліц-приклади (як самостійно підготовлені контенти, так і контенти, запозичені у інших авторів) - все це може бути в основі проведення практичних занять. Адже ключова мета проведення практичних занять - не лише закріпити одержані на лекціях знання, але й адаптувати теоретичний матеріал до прикладних навичок верифікації інформації. Радо вітатимуться і підготовлені студентами матеріали з аналізом та викриттям фейків.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. Маніпулятивні прийоми комунікацій в інформаційному суспільстві

Практичне заняття 1

Сутність фейків

Обговорення проблеми стратифікації понять "комунікація" та комунікаційних практик. Уточнення місця фейків в соціальних комунікаціях.

Практичне заняття 2

Типологія, походження фейків

Обговорення проблеми фейків через кадрові та організаційні кризи. Уточнення феномену технологічних криз.

Практичне заняття 3

Фейки зовнішніх криз

Обговорення проблеми фейків через природні, конфронтаційні та регуляторні кризи. Уточнення феномену фейків криз злочинних дій.

Практичне заняття 4

Фейки як принципи висвітлення криз

Обговорення таких чинників як закритість, страх правди, брутальність та каламутність контексту.

Практичне заняття 5

Антидії фейкам як принципу висвітлення кризі

Приклад швидкої дії, емпатій та відчуттів, демонстрації реалій.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. Принципи фактчекінгу

Практичне заняття 6

Ступінь правомірності контенту

Обговорення проблеми суспільності та важливості інформації. Уточнення предметності суспільного інтересу та предметності приватного інтересу.

Практичне заняття 7

Типологія фейків

Приклади глибоких фейків, чепінгу, еко-камери, медійного літератизму, clickbaits'у, біасу.

Практичне заняття 8

Логіка і фейки

Обговорення взаємозв'язку у ланцюжках "фейки і формальна логіка", "фейки і неформальна логіка", "помилки формальної логіки".

Практичне заняття 9

Логічна методологія перевірки фейків

Приклади застосування дедуктивного методу створення фейкового контенту і шляхи викриття фейків. Приклади застосування індуктивного методу створення фейкового контенту і шляхи викриття фейків.

6. САМОСТІЙНА РОБОТА

Метою виконання самостійної роботи є дослідження технологій викриття фейків та проведення фактчекінгу. Виконання студентами самостійної роботи передбачає такі можливі види вивчення теорії та практики верифікації контенту:

- 1) самостійне ознайомлення з теоретичними матеріалами з проблем фактчекінгу;
- 2) аналіз авторських матеріалів в українських та (при достатньому рівні володіння іноземною мовою) закордонних медіях, які містять фейки; викриття цих фейків;
- 3) написання власних матеріалів із навмисно перекрученою інформацією; прояснення застосування можливих технологій фактчекінгу.

Протягом семестру студентам необхідно виконати таке самостійне завдання.

В будь-якому україномовному інтернет-виданні (журналістський продукт!) необхідно знайти один фейк і одну неправдиву інформацію. Слід виправити помилку або спростувати фейк і надати стислі пояснення.

7. ТРЕНІНГ ІЗ ДИСЦИПЛІНИ

Враховуючи ту обставину, що тренінг з дисципліни «Фактчекінг» проводиться в самому кінці семестру, орієнтуємось на те, що студенти повною мірою володіють матеріалом. Тому метою проведення тренінгу з дисципліни «Фактчекінг» є обговорення тих проблем, з якими найчастіше стикаються і професійні журналісти, і аудиторія медій.

Загальна проблема для обговорення: «Фактчекінг в контексті російської пропаганди».

8. ЗАСОБИ ОЦІНЮВАННЯ ТА МЕТОДИ ДЕМОНСТРУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

У процесі вивчення дисципліни «Фактчекінг» використовуються методи оцінювання навчальної роботи студента:

- поточне оцінювання;
- презентації результатів виконання завдань та досліджень;
- підсумкове оцінювання по кожному змістовному модулю;
- оцінювання виконання самостійної роботи;
- оцінювання виконання тренінгу;
- залік.

Види роботи студента:

1. Робота на практичних заняттях

- обговорення теоретичних питань;
- дискусії;
- перевірка джерел інформації;
- розв'язання кейсів і тестових завдань.

2. Самостійна робота:

- виконання практичних завдань;
- презентація результатів самостійної роботи.

3. Контрольні зрізи (написання модульних робіт).

Політика оцінювання

Політика щодо дедлайнів і перескладання. Для виконання індивідуальних завдань і проведення контрольних заходів встановлюються конкретні терміни. Перескладання модулів відбувається з дозволу дирекції факультету за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

Політика щодо академічної доброчесності. Використання друкованих і електронних джерел інформації під час контрольних заходів та екзаменів заборонено.

Політика щодо відвідування. За об'єктивних причин (наприклад, карантин, воєнний стан, хвороба, закордонне стажування) навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням із керівником курсу з дозволу дирекції факультету.

9. КРИТЕРІЇ, ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) з дисципліни «Фактчекінг» визначається як середньозважена величина, залежно від питомої ваги кожної складової залікового кредиту.

Заліковий модуль 1		Заліковий модуль 2		Заліковий модуль 3	Заліковий модуль 4
20%	20%	20%	20%	5%	15%
Поточне оцінювання	Модульний контроль	Поточне оцінювання	Модульний контроль	Тренінги	Самостійна робота
Оцінка за поточне оцінювання визначається як середнє арифметичне із балів, отриманих під час практичних занять із тем 1-5 (кожен здобувач має бути оцінений не рідше, ніж раз на два заняття).	Письмова модульна контрольна робота за матеріалами тем 1-4. Модульний тест здобувачі освіти виконують у системі Moodle поза аудиторією.	Оцінка за поточне оцінювання визначається як середнє арифметичне із балів, отриманих під час практичних занять із теми 5-9 (кожен здобувач має бути оцінений не рідше, ніж раз на два заняття).	Письмова модульна контрольна робота за матеріалами тем 5-9. Модульний тест здобувачі освіти виконують у системі Moodle поза аудиторією.	Оцінка за тренінги виставляється як середнє арифметичне із балів, отриманих під час проведення тренінгів	Підсумковий бал за самостійну роботу обчислюється як середнє арифметичне з оцінок, отриманих за виконання завдань самостійної роботи впродовж семестру.

Підсумковий бал	Оцінка за традиційною шкалою
	залік
90-100	зараховано
89-70	
60-69	
26-59	не зараховано
1-25	

10. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

№ п/п	Найменування	Номер теми
1	Прикладне програмне забезпечення загального призначення (засоби Microsoft Office)	1-9
2	Ноутбук, проектор, екран	1-9

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основні джерела

- Гороховський О. Фактчек як тренд розслідувань: можливості та перспективи. Прага : KUFR, 2018. 144 с.
- Опришко Л., Сафаров А., Чуранова О. Правила світу інформації: як українським медіа наблизитися до європейських стандартів : посібник для журналістів. Київ : «К.І.С.», 2019. 108 с.
- Посібник з верифікації [електронний документ] / за ред. Крейга Сільвермана; переклад та адаптація Вячеслав Білоусов. URL: http://verificationhandbook.com/downloads/verification_handbook_ua.pdf (дата доступу: 26.12.2017).

Додаткові джерела

- Бель Б., Бурмагін О., Патора Т., Хоменок О. Посібник із журналістських розслідувань. Теорія та практика. Київ : Друкарня Бізнесполіграф. 2013. 190 с.
- Ейсмунт В. Інструменти фактчекінгу: як професійно відрізнити брехню від правди. 2016. URL: <https://imi.org.ua/articles/instrumenti-faktcheking-u-yak-profesiyno-vidriznyati-brehnyu-vid-pravdi-i407>
- Іванов В. Вимоги до роботи з фактами та джерелами інформації в мас-медіа.
- Інформаційне суспільство*. 2015. Вип. 22. С. 17–20.
- Пида Г. Верифікація або як не стати жертвою фейків. URL: <https://www.mediakrytyka.info/za-scho-krytykuyut-media/veryfikatsiya-abo-yak-ne-statyzhertvoyu-feykiv.html>
- Почепцов Г. Фейк. Технології створення реальності. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія. 2018. 175 с.
- Рябічев В. Верифікація контенту в соціальній медіа. *Актуальні питання масової комунікації*. 2015. №18. С. 44–61.
- Савош Я. Як ефективно гуглити й перевіряти інформацію. URL: <https://ms.detector.media/how-to/post/15570/2016-01-11-yak-efektivno-gugliti-i-pereviryatiinformatsiyu/>

9. Шевченко В. Фактчекінг і верифікація у журналістській роботі. *Образ*. 2018. Вип. 1 (27). С. 140–153. URL: http://obraz.sumdu.edu.ua/wpcontent/uploads/2018/05/16_Shevchenko.pdf
10. Graves L. Deciding What's True. The Rise of Political Fact-Checking in American Journalism. 2016. 336 p.
11. Brandtzaeg P., Følstad A., Domínguez M. How Journalists and Social Media Users Perceive Online Fact-Checking and Verification Services. *Journalism Practice*. 2018. Volume 12. P. 1109–1129.